

پژشکده مطالعات ادبی
سال هفتم علوم انسانی

تقدیر و معرفی کتاب

- چهره مسیح در ادبیات فارسی / طوبی ساطعی
- آئین‌ها و جشن‌های کهن در ایران امروز / صادق همایونی
- نگاهی دیگر به کتاب پرآمدن رضاخان... / دکتر فرخ سعیدی
- دمی با بورخس و کتابخانه بابلش / محسن قانع بصیری

● چهره مسیح در ادبیات فارسی

● تألیف: دکتر قمر آریان

● چاپ دوم - ۱۳۷۸

● ۳۴۹ صفحه - ۲۲۰۰ تومان

● انتشارات سخن

حضرت مسیح شخصیت جاویدان تاریخ بشر که به لحاظ پیام‌های دینی خود و رهبری مسیحیان همواره و همیشه مورد توجه بوده و در طول تاریخ در بین فرهنگها و ملتها جلوه‌های گوناگونی از شخصیت او ارائه شده است. این جلوه‌ها و بازتابها گاه در قالب افسانه و داستان و گاه به صورت روایات در فرهنگ مکتوب هر سرزمینی آمده است. به همین منوال کتابهای بسیاری در ادبیات عرب و فارسی درباره حضرت مسیح منتشر شده است.

«چهره مسیح در ادبیات فارسی» به قلم دکتر قمر آریان به بررسی تأثیرات زندگی و پیام روحانی و معنوی این چهره برجسته مذهبی - تاریخی در آثار شاه‌عراق و نویسندگان ایرانی می‌پردازد. نویسنده کتاب دکتر قمر آریان نیازمند معرفی نیست. سالها تدریس در دانشگاههای کشور و نگارش دهها مقاله در مجلات معتبر ادبی همچون سخن، یغما، راهنمای کتاب و... همچنین تألیف و ترجمه چندین کتاب مهم از جمله ترجمه اثر ارزشمند پروفیسور فیلیپ حتی با عنوان «شرق نزدیک در تاریخ» که یکی از منابع مهم تاریخی در بررسی دوره پنج هزار ساله تاریخی شرق می‌باشد، و نزدیک به نیم قرن زندگی و همراهی و عاشقانه زیستن با همسرش، زنده‌یاد دکتر عبدالحسین زرین‌کوب که اگر این همدلی و ایثار از جانب دکتر قمر آریان نبود ای بسا گنجینه ارزشمندی که اینک به

● دکتر زرین کوب و دکتر قمر آریان (لندن شهریور ۷۴) عکس از علی دهباشی

یادگار از دکتر زرین کوب به جای مانده است و در اختیار نداشتم. در این یادداشت کوتاه فقط به معرفی این اثر ارزشمند و ماندگار و خواندنی دکتر قمر آریان می پردازم. کتاب «چهره مسیح» در واقع رساله یا پایان نامه دکتری ایشان در زبان و ادبیات فارسی بوده است. این پایان نامه با راهنمایی و مشورت دو استاد وی دکتر لطفعلی صورتگر و علی اصغر حکمت تألیف و تدوین شده است. و همچنین «به تشویق و کمک بی دریغ همسرم دکتر عبدالحسین زرین کوب مدیونم که غیر از مرور بر تمام متن و ارائه بسیاری نکات، دسترسی به پاره‌ایی تحقیقات و مقالات خارجی را که بدون کمک وی استفاده از آنها برایم غیر ممکن بوده با صرف قسمتی از اوقات خویش برای من ممکن ساخت.» در عین حال خانم دکتر قمر آریان در مقدمه کتاب توضیح داده‌اند که در واقع کتاب حاضر نگارش تازه‌ای از آن رساله است که مباحث آن به مراتب گسترش یافته و در بعضی از آنها تجدید نظر گشته است. و گذشت چندین سال از انعام پایان نامه دکتری به نویسنده فرصت تجدید نظر و بسط و گسترش متن را داده است. نویسنده در بررسی همه جانبه خود منابع بسیاری را مطالعه کرده و علاوه بر آثار مشهوره اهم بلکه تمامی دواوین اشعار در دوره‌های مختلف ادبیات ایران را از نظر گذرانده است و در جستجوی نشانه‌های تأثیر چهره مسیح، حتی مناظرات بین علمای

اسلام با علمای نصاری، و نیز فهرست‌هایی که در آنجا از جمله فهرست نسخه‌های کتابخانه موزه بریتانیا (چالونر) و فهرست (ادگار پلرشه) و آنچه به کتابخانه‌های مجلس، آستان قدس و کتابخانه‌های مربوط می‌شود را مرور نموده است.

«چهره مسیح...» در ۲۲ فصل تنظیم شده است. فصل اول به مطالعات در باب مسیح و مسیحیت اختصاص دارد که عمدتاً با استفاده از منابع خارجی بخصوص انگلیسی تصنیف شده است. نویسنده در صفحات محدود تصویری از پژوهش‌ها و مطالعات مسیح‌شناسی را در ادوار گوناگون به دست می‌دهد. فصل دوم به دیدگاه مسلمانان درباره مسیح و آئین او می‌پردازد که اقامه آن در فصول سوم و چهارم این موضوع را در قرآن و احادیث بررسی کرده است. عیسی در روایات و همچنین عیسی در نزد صوفیه در فصل‌های پنجم و ششم مورد بحث قرار گرفته است.

بخش دوم کتاب با دو بحث مسیحیت در انجیل و در تحقیقات جدید آغاز می‌شود که در واقع مداخلی برای ورود به بحث مسیحیت در ایران که هدف این تحقیق است، می‌باشد. فصول ۹ تا ۱۳، مسیحیت را از دوران اشکانی تا عهد مأمون کاویز می‌گیرد. دوران صفویه و روزگار قاجار نیز در پی فصول گذشته آمده است. شاید یکی از جذابترین و خواندنی‌ترین بخش‌های کتاب، بخش «مسیحیت در شعر فارسی» است که دکتر قمر آریان در این فصل با ارائه شواهدی از شاعران ایران درباره مسیح، این بخش را خواندنی‌تر می‌کند.

از دیگر ویژگی‌های کتاب «چهره مسیح...» پرداختن به هیأت‌های تبلیغی و فرقه‌های مسیحی، و «مناظرات وردود بین متکلمین اسلام و فرقه نصاری» است. آنگاه بخش جدیدی به نام «منتخبات» آغاز می‌شود. در این بخش نمونه‌هایی از آثار نظم و نثر مشمول بر اشاراتی بر عیسی (ع) و آئین مسیحیت نقل شده است. آثار منشور از تاریخ بلعمی، شرح تعرف، کشف‌المحجوب هجویری، بیان‌الادیان، کیمیای سعادت، مجمل‌التواریخ و القصص، انس‌الثائین، کشف‌الاسرار میبدی، مناقب‌الصوفیه، اسرارالتوحید، تفسیرابوالفتح، عیبر‌الماشقین، جوامع‌الحکایات، مرصاد‌العباد، المصباح‌فی‌التصوف، الانسان‌الکامل، مصباح‌الهدایة، الملل‌و‌النحل، مکاتیب قطب‌الدین شیرازی، آثار منظوم از شاهنامه فردوسی، حدیقه سنایی، دیوان خاقانی، مخزن‌الاسرار، دیوان عطار، مثنوی معنوی، جام جم اوحدی و دیوان هاتف اصفهانی انتخاب شده است. بدین ترتیب چُنْگِی از مهمترین متون ادبیات فارسی حاوی اشارات و بدایع به

